

Sveicam Jāni Niedri!

Latgales novadā, kas ir tik tuvs rakstniekam Jānim Niedrem, izsenis paristama skaista tradīcija — goda dienā jubilāru urravot ziediem izrolātā krēslā, dalījot un sasēstot viņu krāsnām pašautām jostām. Jo daļiņš dāvinātās jostas raksts, jo gavilniekam izzādīta lielāka cieta.

Rakstnieka novadnieki, viņa draugi un cieņtāji, domāju, man piekritīs, ja teikšu, ka savā sešdesmitajā gadskārtā Jānis Niedre godināms ar lielāko, skaistāko jostu, kas darināta zilo ezeru novadā. Kā neatlaidīgs lidumnieks viņš plēs tālāk aizsāktā tūrumu latviešu padomju rakstniecībā, literatūras zinātnē, folkloristikā, publicistikā.

1927. gadā ieradies Rīgā, lai, kā viņš saka, «nostātos dzīvē pats uz savām kājām». Jānis Niedre vēlāk virsīgi, godīgi izpildīja lielo solījumu, ko bija devis sevīem lasītājiem «Kecerī Latgalē»: «Es jūtu diezgan spēka iziet ciņā par patiesu dzīvi, diezgan spēka, lai cīnītos pret gadsimtu tumsību. Kaut zinu, manu darbu pārtrauks, mani pašu vajās, liegs nobēgt cilvēcīgu mūžu līdz galam, tomēr zināšu atrast ceļu desmitu Latgales jauniešu apziņas noskaidrošanai.»

Atrast šo ceļu un atrīvēties no aizspriedumu pinekliem novada lielākais rakstnieks palīdzēja daudziem daudziem jauniešiem.

Atminos, kā 1944. gada rudenī pa ceļam uz tikko atrīvēto Rīgu rakstnieks iegriezās mūsmājās Līvānos. Viņa atvestie žurnāla «Karogs» aimanāji ar Tēvijas kara dzeju un prozu man, sešpadsmitgadīgam pusaudzim, bija vesela bagātība, pirmā tikšanās ar Valdi Lukšu, Jūliju Vanagu, Arvīdu Griguli. Skie, neviens dāvināta grāmata, lai cik tā dārga un vērtīga bijusi, nav sagādājusi tādu prieku kā toreiz šie, ārēji ļoti vienkāršie, no tālā ceļa vestie «Karogi». Visus trīs sējumus lasīju un pārlasīju.

Nākamajā mūsu tikšanās reizē, kad Niedrem ciemakukuli līdzīti VAPP izdotā Maksima Gorkija grāmata «Par literatūru», varu viņam jau parādīt mūsu Līvānu ekonomiskā tehnikuma literārā žurnāla «Ezerzeme» pirmās burtnīcas. Palasījis vienu, viņš pēkšņi vaicā:

— Kurš tad jums tik daudz visu pasauli apceļojis?

Nosrēkstu kā nedarbā pieķerts, jo tas taču ir mans autosacīkļu braucējs, kas aiziet bojā īsi pirms mērķa ārzemju turnejā...

Brīnos, ka rakstnieks it nemaz vaizs nesteidzas, jo zinu, ka viņam ļoti maz laika. Īpatējā, mierīgajā balsī viņš stāsta, kā strādā Andrejs Upīts, kā «Vētru» raksta Vilis Lācis, kādas rakstīšanas grūtības pārvar Anna Sakse.

— Gorkijs sāka ar nelielām korespondencēm Krievijas avīzēs. To ir ļoti daudz, — viņš saka un runā par mācīšanos, par dzīves pazišanu.

Kopā šīs sarunas neviens varonis mūsu «Ezerzēmē» vaizs negribēja braukt pa plašo pasauli, bet centās cietī turēties pie pašu zemītes — stāstīšos, tēlojumos, lūdzinās un dzejojos.

1948. gada rudenī mēs, raibu raibā «studentu publikā», uzcirtušies vēja jakās un baltās tenisa čībās, Jāni Niedri diendienā satikām LVU filoloģijas fakultātē, Žurnālistikas nodaļas pirmkursniekiem te interesanti: pašā pirmajā lekcijā valodniecības profesors Jānis Loja mūs uzciņā ar baltmaizi, kas gardāka par kūkām (tās vēl necēpal); ar studentiem aprunājas Andrejs Upīts, un mēs ar lielu respektu noraugāmies uz latviešu rakstniecības lielmeistara patriarhālo staltumu. Kad svētkos jābrauc uz laukiem, ejam dekanātā pie docenta Jāņa Niedres pēc atļaujas. Kā viscentīgākie korektori vēl un vēlreiz pārļāsām savus mazos iesniegumus dekanam, lai tikai mūsu «stingrais Niedre» kāda «aizmirsta» vai arī nevieta ierakstīta komata dēļ nepaturētu Rīgā! Tādās reizēs viņa loģiku bija grūti apstrīdēt: «Jūs — topošie... Filologi. Pieturas zīmes nav sīkām.»

Pie sevis klusībā, bet kopmītnē skali sirdām'es.

Jāapzīst, ka studentiskās Jumas par «domstarpībām interpunkcijas jautājumā» mums bija šas visai pārspīlētas. Ļoti cienu rūpību, precizitāti un nenogurdināmību, ar kādu pats rakstnieka pieveicis darba kainus. Reizē ar citiem priecājos par vēsturisko precizitāti, kādu J. Niedre sniedz jaunajā romānā «Katrš ar savu laimi dzimst».

Ja vien veselība viņam ļauj, Jānis Niedre brauc uz savu — Līvānu pusi. Rakstniekam tādās reizēs ļoti sāp sirds par tēva stādītajiem ozoliem Jaujās, kurus nocirtusi sveša, bezjūtīga roka. Taču bagātīgie jaunie iespāidi liek aizmirst jaunības novadā arī šo pārestību. «Puškānu salas» cilvēku dzīvē ir tik daudz laba, ka mūsdienu triloģija, ja vien Niedre to radītu, būtu parpārēm gaisa optimisma caurstrāvota.

Berģu ciema Langstīnos strādā neatlaidīgs cilvēks — krājas manuskriptu lapas, būs jaunas grāmatas. Rakstniekam, zinātniekam, jauno literātu skolotājam, atsaucīgam biedram viņa lielajā jubilejā šodien novēlēsim to, kā viņam, gadu kalnā kāpjot, visvairāk vajag. — labu, labu veselību!

PETERIS VILCANS